

ombudsman

veřejný ochránce práv

BULLETIN

MONITOROVÁNÍ PRÁV LIDÍ SE
ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

TÉMA

- Válka na Ukrajině

Podpora lidí s postižením
zasažených konfliktem

ÚVODEM

Vážené spolupracující organizace,

úvodem minulého čísla v době znovu sílící pandemie jsem vyjádřila přání, aby se zlepšila tehdejší nepříznivá situace a my se tak mohli setkávat osobně. Moje přání se bohužel naplnilo pouze částečně. Protipandemickým opatřením snad již opravdu odzvonilo a setkávat se tak již můžeme, naneštěstí jsme se ale nyní octli v další, o nic méně náročné situaci. Tak jako každá světová krize, také válka na Ukrajině přímo zasahuje i životy lidí s postižením. Rozhodla jsem se proto využít široký dosah bulletinu v komunitě ke sdílení užitečných poznatků různých zainteresovaných subjektů a rovněž vás touto formou seznámit s kroky, které jsem již učinila, jakož i s dalšími aktivitami ochránce.

V neposlední řadě bych vás, spolupracující organizace, chtěla požádat o sdílení vašich aktivit, zkušeností, problémů anebo nedostatků, se kterými se v souvislosti s aktuální situací setkáváte a které bychom měli tlumočit na jednáních s představiteli vlády i regionů nebo jim věnovat prostor v dalších číslech bulletinu.

Toto číslo bych chtěla věnovat zejména těm, jež nyní prchají před válkou, a tomu, jak jim můžeme nejen my pomoci. Současně vám chci poděkovat za opětovné neuvěřitelné nasazení v době krize s cílem pomáhat všem lidem, kteří pomoc potřebují. Rovněž však doufám v to, že stát půjde tentokrát příkladem.

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného
ochránce práv

TÉMA: VÁLKA NA UKRAJINĚ - PODPORA LIDÍ S POSTIŽENÍM ZASAŽENÝCH KONFLIKTEM

„TOOLKIT“ PRO ZAČLEŇOVÁNÍ UPRCHLÍKŮ

V únoru 2020 vydala organizace European disability forum (EDF) ve spolupráci s jejími členskými organizacemi a skupinou expertů zabývajících se problematikou uprchlíků s postižením praktickou příručku, která shrnuje dobrou praxi a doporučení pro organizace, které se zabývají ochranou práv lidí s postižením. V souvislosti s velkým počtem lidí s postižením, kteří prchají před válkou na Ukrajině, jsme přeložili soubor doporučení do češtiny. Celou příručku v angličtině a některých dalších jazycích najdete [zde](#).

Nápady a doporučení:

Podporujte uprchlíky

- Vytvářejte vazby mezi komunitou v hostitelské zemi a v rodné zemi uprchlíků a rozvíjejte vzájemnou podporu mezi místní komunitou lidí s postižením a uprchlíky s postižením;
- Uspořádejte osvětovou kampaň s cílem informovat uprchlíky se zdravotním postižením o Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením a tom, jak kontaktovat místní organizace, které se věnují právům lidí s postižením, poskytovatele zdravotních či sociálních služeb pro lidi s postižením, veřejného ochránce práv či další potřebné instituce;
- Podporujte uprchlíky s postižením v přístupu k běžným službám, jako je přístřeší a bydlení, distribuce potravin, dávky sociální podpory a zdroje příjmů (včetně zaměstnání), vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu, zdravotní péče, ochrana před diskriminací a právní poradenství.

Zapojte uprchlíky do své práce

- Přijímejte uprchlíky s postižením do vašich organizací a zapojte je do vašeho týmu;
- Konzultujte a zapojujte uprchlíky se zdravotním postižením a organizace, které je podporují, do své práce a do rozhodovacích procesů svých organizací, například prostřednictvím účasti v řídicích orgánech;
- Mluvte s uprchlíky s postižením o jejich obavách a poskytněte jim dostupné informace o tom, kde najít pomoc, o dostupných službách a překážkách a o tom, jak je překonat;
- Zapojte kulturní mediátory, abyste zajistili smysluplné zapojení uprchlíků do své práce;

- Zajistěte, aby do vaší advokačních a PR aktivit byl zahrnutý pohled uprchlíků s postižením, a zejména pohled žen a dívek, nezletilých bez doprovodu, starších lidí, lidí z LGBTI komunity, lidí z etnických menšin, lidí s mentálním postižením, lidí s duševním nebo psychosociálním postižením, lidí s vícenásobným postižením, jelikož jsou tyto skupiny vystaveny vyššímu riziku násilí, vykořisťování a zneužívání;
- Proškolení své zaměstnance a členy o specifických problémech uprchlíků se zdravotním postižením, pomozte jim se zapojit do tvorby státních politik týkajících se integrace uprchlíků a zapojujte je do všech výše zmíněných aktivit.

Spojte se s dalšími organizacemi

- Aktivně propojujte místní organizace a poskytovatele služeb pro lidi se zdravotním postižením s uprchlíky se zdravotním postižením s cílem zlepšování podmínek uprchlíků se zdravotním postižením;
- Vytvářejte vazby mezi místní komunitou lidí s postižením, občanskou společností a institucemi pracujícími s uprchlíky;
- Spolupracujte s mezinárodními a evropskými institucemi zabývajícími se problematikou uprchlíků a upozorňujte je na to, aby do svých programů zahrnovaly také uprchlíky s postižením.

Advokační aktivity vůči státu

- Diskutujte o začleňování uprchlíků s postižením s orgány odpovědnými za prosazování práv lidí s postižením;
- Zasazujte se o to, aby všechna politická opatření zahrnovala hlasy uprchlíků s postižením a aby nevytvářela prostor pro vyloučení a segregaci;
- Požadujte po vládě, aby do přípravy všech programů pro začlenění a podporu uprchlíků s postižením zapojila a konzultovala organizace zastupující lidi s postižením, včetně dětí s postižením;
- Zasazujte se o přijetí programů a aktivit zaměřených na rodiny s dětmi s postižením. Tyto činnosti by mohly zahrnovat tvůrčí a vzdělávací činnosti pro děti a vzájemné poradenství pro rodiče dětí s postižením;
- Apelujte na relevantní orgány, aby sbíraly data rozčleněné podle věku, pohlaví a postižení;
- Zasazujte se o vyčlenění prostředků na vzdělávání odborníků pracujících s uprchlíky s postižením o lidskoprávním modelu postižení a o posuzování potřeb lidí s postižením.

Advokační aktivity vůči poskytovatelům služeb a širší komunitě

- Snažte se, aby všechny běžné služby poskytované uprchlíkům zahrnovaly lidi s postižením a byly pro ně přístupné;
- Identifikujte partnery, kteří mají možnost podpořit začleňování lidí s postižením do programů a běžných služeb.

REAKCE ZÁSTUPKYNĚ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV NA VÝZVU NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ LIDÍ S POSTIŽENÍM NA UKRAJINĚ A VYJÁDŘENÍ PODPORY UKRAJINSKÉ OMBUDSMANCE

Dne 2. března 2022 zveřejnila organizace European disability forum (EDF) na svém webu výzvu Národního shromáždění lidí s postižením na Ukrajině (National Assembly of People with Disabilities of Ukraine - NADP) zahraničním organizacím lidí s postižením (v anglickém jazyce **zde**). Zahraniční organizace lidí s postižením vyzvalo, aby se staly hlasem Ukrajinců vůči „svým“ vládám a žádaly pro ně mír.

Zástupkyně veřejného ochránce práv Mgr. Monika Šimůnková odpověděla na výzvu NADP dne 7. března 2022. Ve svém dopise vyjádřila hlubokou lítost nad aktuální situací na Ukrajině a odsoudila ruskou invazi jako akt neoprávněné agrese. Dále je informovala, že apelovala na orgány státní správy i samosprávy v ČR, aby při přijímání opatření na pomoc uprchlíkům z Ukrajiny zohledňovaly potřeby lidí s postižením.

Paní Larysa Bayda z NADP zaslala zástupkyni veřejného ochránce práv obratem následující odpověď:

„Jsme velmi vděčni za Váš dopis a za to, co Vy osobně a Vaše vláda děláte pro ukrajinské občany. Náš horor pokračuje, města a obce jsou ničeny a pokojní civilisté zabíjeni. Naše vláda, dobrovolníci a naše organizace dělají vše pro evakuaci žen, které vychovávají děti s postižením, žen a mužů s postižením a starých lidí.

Situace je obzvláště vážná v těch městech a obcích, které jsou dočasně obsazeny ruskou armádou: nedovolují evakuovat lidi, střílejí do civilistů, rozstřílejí sanitní vozy, týrají civilisty v obsazených městech, obcích a vesnicích.

S hrůzou jsme se dozvěděli, že nedaleko Kyjeva obsadili "Kadyrovci" (čečenská vojska) stacionář pro lidi s mentálním a duševním postižením. Při vědomí brutality těchto jednotek jsme si uvědomili, co čeká jeho obyvatele. Naše modlitby však byly vyslyšeny a včera naši vojáci zařízení dobyli zpět a tyto lidi okamžitě evakovali.

Slovy nelze popsat všechnu bolest a hrůzu, kterou nyní prožíváme. Celá města a městečka jsou v troskách, lidé přišli o své blízké a o své domovy. Chceme mír. Tato válka musí být zastavena.“

Zástupkyně Veřejného ochránce práv vyjádřila svou nejhlubší lítost nad pokračujícím konfliktem rovněž ukrajinské ombudsmance, paní Ljudmyle Denisovové. Důrazně v něm odsoudila ruský vojenský útok, který považuje za bezprecedentní porušení mezinárodního práva a útok na hodnoty demokratické společnosti. Ujistila ji, že společně s kolegy udělá vše pro to, aby poskytli veškerou možnou podporu a pomoc ukrajinským občanům na území České republiky.

VÝZVA ZÁSTUPKYNĚ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV V SOUVISLOSTI S PŘÍPRAVAMI NA PŘÍCHOD UPRCHLÍKŮ Z UKRAJINY

Zástupkyně veřejného ochránce práv se již 28. 2. 2022 obrátila na Úřad vlády, Ministerstva vnitra, zahraničních věcí a zdravotnictví, kraje a Magistrát hlavního města Prahy s výzvou v rámci své svěřené působnosti monitorování naplňování Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (dále jen „Úmluva“).

Zástupkyně veřejného ochránce práv připomněla článek 11 Úmluvy, který výslovně zavazuje Českou republiku k přijetí veškerých nezbytných opatření k zajištění ochrany a bezpečnosti lidí s postižením, zejména dětí, žen a seniorů, kteří jsou zranitelnými skupinami osob v každé krizové situaci.

Apelovala na všechny, kteří v tuto chvíli plánují a připravují opatření s cílem pomoci, aby se cíleně zaměřili na potřeby těchto zvláště zranitelných skupin. Zcela zásadní je dle zástupkyně veřejného ochránce práv jim zajistit:

Přístupnost informací

Kromě zajištění překladu informací do ukrajinského, příp. ruského jazyka, potřebují někteří lidé s postižením informace v upravené podobě. Informace by měly být naformulovány co možná nejstručněji, výstižně a srozumitelně. Lidé se zrakovým postižením potřebují textové i grafické informace v přístupné formě. Je třeba myslet i na titulky nebo tlumočení pro lidi se sluchovým postižením.

Přístupnost a dostupnost nezbytných zdravotních a sociálních služeb a ubytovacích kapacit

Při zajišťování kapacit ubytování je potřeba pamatovat na to, aby část z nich byla přístupná (bezbariérová) i pro lidi s pohybovým omezením (včetně lidí pohybujících se na vozíku). Totéž platí i pro zdravotnická zařízení a zařízení sociálních služeb, která budou zahrnuta do sítě pomoci.

Psychosociální podporu

S důrazem na zajištění duševního zdraví (zejména pak u dětí a mladistvých) je nezbytné poskytnout odpovídající psychologickou podporu a pomoc prostřednictvím provázaného systému sociálních a zdravotních služeb.

Zástupkyně poděkovala za veškerou iniciativu a opatření, která oslovené subjekty již během prvních dnů krize přijaly.

Situace podle ní ukázala potřebu spolupráce státní správy, samosprávy, neziskového sektoru, dobrovolníků a občanských iniciativ. V této souvislosti všem osloveným poděkovala za formální i neformální podporu a koordinaci mezi všemi těmito subjekty, které jsme svědky.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV UJISTIL UKRAJINSKÉ KONZULY I UKRAJINSKOU OMBUDSMANKU O SVÉ AKTIVNÍ POMOCI A PODPOŘE UKRAJINCŮ POSTIŽENÝCH VÁLKOU

Také veřejný ochránce práv v dopisech ukrajinské ombudsmance a konzulce i konzulovi Ukrajiny působícím na konzulátu v Brně důrazně odsoudil napadení jejich země Ruskou federací. Zároveň je ubezpečil, že v maximální možné míře bude pomáhat Ukrajincům v České republice a poskytovat jim podporu v jejich tíživé situaci.

„Veškeré podněty a dotazy související s probíhajícím válečným konfliktem na Ukrajině se budeme snažit vyřešit s patřičnou naléhavostí a v co nejkratším možném termínu, aby se pomoc ke konkrétním lidem dostala co nejdříve,“ napsal ukrajinským konzulům. Od prvního dne války se na ombudsmana obracejí Ukrajinci s dotazy týkajícími se především jejich pobytu v Česku. Právníci jim pomáhají zorientovat se v množství rychle se měnících informací. Zaměstnanci kanceláře zároveň zareagovali na výzvu Ministerstva vnitra a pomáhají s registrací osob přicházejících z Ukrajiny v asistenčním centru v Brně.

Připomínáme, že **obrátit na Kancelář ochránce** se mohou také jednotlivci s postižením v případě, pokud jim stát odmítl poskytnout adekvátní péči, pomůcky anebo finanční příspěvky. Učinit tak může také kdokoliv, cítí-li se být v důsledku nastalé situace diskriminován.

Informační letáky

Kancelář veřejného ochránce práv rovněž vydala v češtině i ukrajinštině informační letáky týkající se pobytu Ukrajinců v ČR, kde se kromě základních informací k registraci a pobytu mohou dozvědět také více o možnosti vzdělávání v ČR nebo povinnostech v případě, že si sebou přivezli domácí zvíře:

[Informace pro Ukrajince - česky](#)

[Informace pro Ukrajince – ukrajinsky](#)

Kancelář také vydala speciální informační leták pro děti z Ukrajiny, který je zveřejněn i na dětském webu ochránce:

<https://deti.ochrance.cz/aktualne/ombudsman-detem-z-ukrajiny/>

Pro lidi, kteří uvažují o odchodu do Česka, bude tyto letáky sdílet přímo na svých webových stránkách a sociálních sítích také ukrajinská ombudsmanka. Uvedla to ochránce v průběhu společného online setkání, na němž ho informovala o současné situaci v zemi.

TISKOVÁ KONFERENCE K SITUACI LIDÍ S POSTIŽENÍM NA UKRAJINĚ

Evropská asociace poskytovatelů služeb pro lidi s postižením (EASPD) společně s dalšími mezinárodními organizacemi uspořádala **tiskovou konferenci** o situaci na Ukrajině, kde shromáždila mj. zjištění přímo od členů ukrajinského Národního shromáždění lidí s postižením a koalice neziskových organizací:

Většina z 2,7 milionu lidí s postižením na Ukrajině je nyní v **mimořádně ohroženém** postavení, z velké části proto, že se nemohou dostat do bezpečí – často **nemají přístup** ani ke krytům. Navzdory tomu nejsou lidé s postižením v politické a humanitární reakci na válku na Ukrajině upřednostňováni. Evropská Unie a další instituce musí vyčlenit **speciální finanční prostředky** a vytvořit opatření k řešení situace lidí s postižením zasažených válkou. Až 10 % z uprchlíků tvoří lidé s postižením. EDF každý den přijímá požadavek evakuace kolem 500 lidí, kteří mají postižení. Organizují proto 3-4 bezpečná místa, kde mohou tito lidé přespát na cestě do Lvova a dále koordinují systém přístupnosti v dalších zemích. Lidé s postižením potřebují vědět, kam jít, kde jim bude zabezpečena péče. Ze strany přijímacích států je **organizace celkem pomalá, většinu práce** odvádí **neziskové organizace a dobrovolníci**. Důležitá je také pomoc od států, které nejsou hraniční s Ukrajinou. Prezident IDA a EDF vyzval authority i organizace, aby si stály za evropskými hodnotami a udělaly co je potřeba k podpoře místních organizací na Ukrajině, na hranicích i k podpoře sociálních služeb v přijímajících zemích. Upozornil vlády, aby zabezpečily lidem s postižením přístup ke všem službám. Je potřeba ale myslet i na to, že většina lidí s postižením zůstává na Ukrajině.

Evropské fórum lidí s postižením (EDF) : <https://www.edf-feph.org/ukraine>

Inclusion Europe: <http://www.inclusion-europe.eu/ukraine-disability-rights-inclusion>

Evropské sdružení poskytovatelů služeb pro lidi s postižením (EASPD):
<https://www.easpd.eu/resources/ukraine/>

PŘÍMÁ POMOC PRO LIDI S POSTIŽENÍM

Organizace Inclusion Europe ve spolupráci s ukrajinskou koalicí VGO pořádá sbírku pro lidi s mentálním postižením a jejich rodiny. Přispívat můžete **[zde](#)**.

Národní rada pro lidi s postižením na Ukrajině přímo pomáhá lidem s postižením, kteří zůstávají uvěznění v zemi zmítané válkou. Podpořit je můžete bankovním převodem:

Organizace:	National Assembly of People with Disabilities
Adresa:	11-b Bul'varno-Kudryavs'ka street, 04053 Kyjev, Ukrajina
Kontaktní osoba:	Valery Sushkevych, předseda
Banka:	Joint Stock Company «The State Export-Import Bank of Ukraine» (JSC Ukreximbank)
IBAN:	UA 83 322313 0000026001000039141
SWIFT:	DEUT DE FF EUR
E-mail:	office-naiu@ukr.net
Web:	www.naiu.org.ua

Přímo dětem s postižením utíkajícím před válkou do ČR se věnuje **Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity**. Ve spolupráci s Institutem výzkumu inkluzivního vzdělávání PdF MU pomáhají dětem z Ukrajiny zprostředkovat adekvátní speciálně pedagogickou péči či kompenzační pomůcky.

Podporu adresovanou nejen lidem s postižením, ale také například formou nabídky pracovních míst v sociální sféře nabízí v rámci České Republiky i nezisková organizace **Rytmus**. Ta také společně s Armádou spásy a hl. m. Praha spustila v kongresovém centru v Praze pro uprchlíky informační stánek. Jeho smyslem je poskytovat informace o sociálních službách v Praze a propojovat zájemce o práci i s dalšími zaměstnavateli v oblasti sociální, školské a zdravotní.

Spolek Revenium mapuje situaci příchozích s postižením v magazínu **Inspirante**.

Pacientský hub uspořádal pořádá pro laiky i odborníky dne 30. března webinář věnovaný pomoci lidem s hendikepem ve válečném konfliktu. Webinářem, který se soustředil mj. na to, jak komunikovat s lidmi s různými typy postižení nebo jak jim přizpůsobit prostředí úkrytu, provedla Petra Helebrantová, ředitelka **OZP Akademie**. Připomněla aktuální situaci tisíců Ukrajinců s postižením, kteří mají ztíženou možnost evakuace. Poukázala také na to, že v roce 2021 vydalo Ministerstvo vnitra ve spolupráci Evropskou sítí pro psychosociální krizové řízení příručku **Asistence lidem s disabilitou při katastrofách**, kterou mohou využít i dnes státní orgány, které pracují se zvláště zranitelnými uprchlíky.

PŘÍMÁ POMOC PRO LIDI S POSTIŽENÍM

Své zkušenosti a formy poskytované pomoci s námi sdílel také **Tichý svět** o.p.s. podporující lidi se sluchovým postižením:

1. dvojí komunikační bariéra u osob se sluchovým postižením

V případě ukrajinských uprchlíků je zde dvojí komunikační bariéra. Nejen, že neovládají český jazyk a v psané podobě je zde navíc rozdíl mezi latinkou a azbukou, ale také se potýkají s neznalostí českého znakového jazyka, který se od ukrajinského znakového jazyka značně liší.

2. problematika vzdělávání neslyšících dětí

Vzdělávání u jednotlivého dítěte se sluchovým postižením je třeba řešit individuálně s ohledem na dosavadní výchovu a vzdělávání, situaci v rodině i momentální možnosti a kapacity. Oslovili jsme MŠMT a zatím jsme ve fázi, kdy přes UIV budeme informovat ředitele škol, aby se na nás v případě přijetí sluchově postiženého žáka z UA obrátili. V roli koordinátora jsme schopni jednotlivé případy řešit. Budeme se snažit o vydání metodického pokynu či jiného systémového řešení.

3. ubývací kapacita ubytování a pracovních míst

Stejně jako všichni ostatní se potýkáme s plnou kapacitou ubytování i pracovních míst, navíc hledání zaměstnání je ztíženo právě dvojitou komunikační bariérou.

4. víza ze strpění + pojištění + mimořádná okamžitá pomoc

V současné době řešíme zejména víza strpění, pojištění a mimořádnou okamžitou pomoc. Kapacity našich pracovníků začínají být naplněny. Poskytujeme služby českým neslyšícím a také se na plné obrátky zapojujeme do pomoci mnoha ukrajinským neslyšícím. Zatím se držíme.

5. dostupnost informací

V této oblasti řešíme nebezpečí informačního deficitu až vakua. Mnoho informací je přeloženo a přístupné do psaného ukrajinského jazyka, stejně tak naše dokumenty, kartu klienta a další informace překládáme a činíme přístupné v ukrajinském psaném jazyce. Uvědomujeme si však, že ukrajinský jazyk není pro rodilého mluvčího znakového jazyka primární komunikační prostředek. Proto informace, dokumenty a další zprávy postupně překládáme do ukrajinského znakového jazyka.

6. kurz českého znakového jazyka pro ukrajinské neslyšící

Vytváříme a nabízíme možnosti, aby se mohli neslyšící občané Ukrajiny začlenit do české komunity neslyšících a také mohli začít plně využívat naše tlumočnické služby, zejména Tichou linku, která by jim umožnila bezbariérovou komunikaci.

7. začleňování po pominutí nejpálčivějších situací

Již nyní připravujeme plán začleňování ukrajinských uprchlíků s poruchou sluchu do české společnosti. Připravujeme zapojení české komunity neslyšících, včetně volnočasových aktivit s terapeutickým efektem.

DĚKUJEME ZA SPOLUPRÁCI

www.ochrance.cz